21/08/2023

21 Αυγούστου 1866: Ξεκινά η Κρητική Επανάσταση

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Η Κρητική Επανάσταση του 1866-1869 υπήρξε από τις πιο σημαντικές σε μια σειρά επαναστάσεων τον 19ο αιώνα στην Κρήτη ενάντια στην οθωμανική κυριαρχία, και ήταν υπέρ της ένωσης με την Ελλάδα. Παρ' ότι η ίδια η επανάσταση δεν στέφθηκε με επιτυχία, το γεγονός της ανατίναξης της Μονής Αρκαδίου, που προκάλεσε το θάνατο 300 περίπου πολιορκημένων και 700 αμάχων, είχε μεγάλο αντίκτυπο στη διεθνή κοινή γνώμη ως μία από τις πτυχές του όλου Ανατολικού Ζητήματος.

Αίτια της επανάστασης

Τα βασικά αίτια της επανάστασης αυτής, που έφθασε στα όρια πολεμικής σύρραξης μεταξύ **Βασιλείου της Ελλάδος και Οθωμανικής Αυτοκρατορίας**, ήταν τα ακόλουθα τρία:

Ο διακαής πόθος των **Κρητών** για την απελευθέρωσή τους από τον τουρκικό ζυγό και την **ενσωμάτωση της Κρήτης** με το ελληνικό κυρίαρχο κράτος, το οποίο απείχε πλέον μόλις μερικά ναυτικά μίλια μετά την ενσωμάτωση των Ιονίων νήσων, που είχε πραγματοποιηθεί δύο χρόνια πριν.

ΚΑΙΡΟΙ

Η ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΕΦΗΜΕΡΙΔΩΝ

Η ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

ΕΞΕΡΡΑΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗΝ

ΑΙ ΕΝΟΠΛΟΙ ΣΥΝΑΘΡΟΙΣΕΙΣ. ΕΞΟΔΟΣ ΤΩΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΤΩΝ. ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΙΣ ΕΙΣ ΘΕΡΙΣΟΝ. ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ ΕΙΣ ΤΑ ΧΑΝΙΑ. Η ΚΡΗΤΗ ΕΙΣ ΤΑ ΟΠΛΑ. ΖΗΤΟΥΝ ΕΝΩΣΙΝ

Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΣΟΒΑΡΩΤΑΤΗ

ΟΙ ΚΡΗΤΕΣ ΕΝ ΕΞΕΓΕΡΣΕΙ

ΤΑ ΑΙΤΙΑ

Η εκ μέρους της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας μερική αθέτηση των όρων του μεταρρυθμιστικού Χαττ-ι Χουμαγιούν, ή άλλως «Ισλαχάτ Φερμάν», περί ισονομίας των θρησκευτικών μειονοτήτων, που είχε θεσπιστεί δέκα χρόνια πριν (1856), με την επιβολή νέων βαρύτερων φόρων και Το λεγόμενο «μοναστηριακό ζήτημα», το οποίο αποτελούσε τον απόηχο ομοίου μεγάλου ζητήματος, που είχε ξεσπάσει την ίδια εποχή στη Ρουμανία και αφορούσε την ιδιαίτερη υψηλή φορολόγηση των μοναστηριακών περιουσιών, με συνέπεια κλήρος και λαός να εξεγερθούν.

Το ιστορικό υπόβαθρο της Επανάστασης

Οι χριστιανικοί πληθυσμοί του νησιού είχαν επαναστατήσει και κατά τη διάρκεια της Επανάστασης του 1821 μαζί με τους υπόλοιπους Έλληνες, όμως παρά τις σποραδικές επιτυχίες, η επανάσταση καταπνίγηκε. Το 1828 η Κρήτη πέρασε υπό τον έλεγχο του Αιγύπτιου ηγέτη **Μωχάμετ Αλή Πασά**, αλλά το 1840 ξαναπέρασε υπό τον άμεσα έλεγχο της Υψηλής Πύλης. Ξεκίνησε νέος απελευθερωτικός αγώνας, με αποτέλεσμα το 1830 όλη η Κρήτη εκτός από 3 κάστρα (Χανίων, Ρεθύμνου και Ηρακλείου) να είναι ελεύθερη, στα χέρια των Ελλήνων. Παρόλαυτά, οι Μεγάλες Δυνάμεις δεν επέτρεψαν την ενσωμάτωσή της στο νέο Ελληνικό κράτος (, όπως και της Σάμου που ήταν ελεύθερη συνεχώς από το 1821) και πέρασε στα χέρια των Αιγυπτίων. Το 1841 και το 1858 η Κρήτη επαναστάτησε και πάλι. Τελικά από το 1858 αναγνωρίστηκαν κάποια δικαιώματα στους **Κρητικούς**, όπως να οπλοφορούν, καθώς και σειρές κανονισμών σχετικά με το χριστιανικό δίκαιο και

την απόλυτη ελευθερία στην άσκηση της θρησκείας. Η **Κρητική Επανάσταση** του 1866 θεωρείται το «δεύτερο ’21».

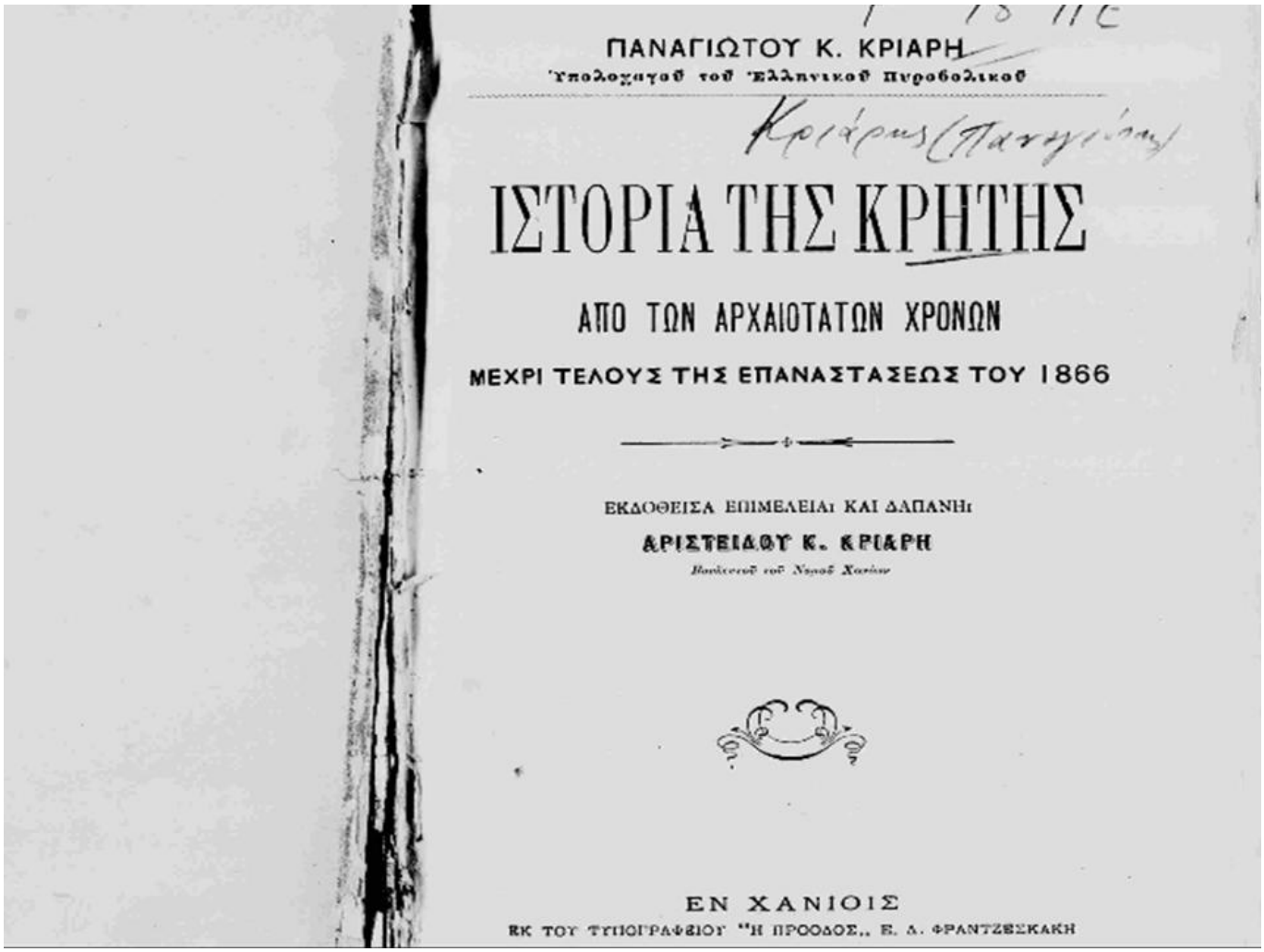
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Κ. ΚΡΙΑΡΗ

Ὑπολοχαγοῦ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πυροβολικοῦ

Κριάρης (Παναγιώτης)

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΚΡΗΤΗΣ

ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΟΤΑΤΩΝ ΧΡΟΝΩΝ

ΜΕΧΡΙ ΤΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΤΟΥ 1866

ΕΚΔΟΘΕΙΣΑ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑι ΚΑΙ ΔΑΠΑΝΗι

ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ Κ. ΚΡΙΑΡΗ

Βουλευτοῦ τοῦ Νομοῦ Χανίων

ΕΝ ΧΑΝΙΟΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ "Η ΠΡΟΟΔΟΣ,, Ε. Δ. ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑΚΗ

Οι συνθήκες για την έναρξη της επανάστασης ήταν δυσμενείς, κυρίως λόγω της πολιτικής κατάστασης τόσο στο εσωτερικό της Ελλάδας όσο και στην Ευρώπη. Από τη μια στο εσωτερικό της Ελλάδας επικρατούσε διχασμένη πολιτική ατμόσφαιρα, με την κυβέρνηση του Μπενιζέλου Ρούφου σαφώς αντίθετη, ενώ περισσότερο αποφασιστικός ήταν ο Αλέξανδρος Κουμουνδούρος, οπαδός της ρωσικής πολιτικής. Από τις **Μεγάλες Δυνάμεις** μόνο η **Ρωσία**, που είχε ταπεινωθεί με τη Συνθήκη των Παρισίων (το 1856), έδειξε να ευνοεί και να υποκινεί μέσω του πρόξενού της στα Χανιά, **Σπυρίδωνα Δενδρινού,** και του υποπρόξενου **Ιωάννη Μητσοτάκη** στο Ηράκλειο.

Η έναρξη της Επανάστασης το 1866

Οι σποραδικές συγκρούσεις συνεχίζονταν και οι εκκλήσεις του Οθωμανού σουλτάνου δεν έφερναν κάποιο αποτέλεσμα. Το 1866 δημιουργήθηκαν ένοπλα τμήματα. Η έναρξη της επανάστασης κηρύχθηκε επίσημα στις 21 Αυγούστου 1866. Το ελληνικό κράτος εξέφρασε τη συμπάθειά του προς την εξέγερση, όπως και

ορισμένες άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Φιλελληνική κίνηση αναπτύχθηκε και στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής, που εκδηλώθηκε, μεταξύ άλλων, με την αποστολή χρημάτων και όπλων για την ενίσχυση της **Κρητικής Επανάστασης**. Τη διαχείριση των χρηματικών ποσών που προέρχονταν από αμερικανικούς εράνους προκειμένου να διατεθούν για την αγορά τροφίμων και ενδυμάτων και αποστέλλονταν με αμερικανικά κυρίως πλοία στην **Κρήτη**, είχε αναλάβει ο Αμερικανός **φιλέλληνας Σάμιουελ Γκρίντλεϊ Χάουι,** ο οποίος είχε εγκατασταθεί στην Αθήνα. Οι επαναστάτες κατάφεραν αρχικά να θέσουν υπό έλεγχο την κρητική ύπαιθρο.

Πολιορκία της Μονής Αρκαδίου

Στις 8 Νοεμβρίου του ίδιου έτους, οθωμανικές δυνάμεις πολιόρκησαν τη **Μονή Αρκαδίου,** η οποία ήταν και το αρχηγείο των επαναστατών. Εκεί ο **Πάνος Κορωναίος** είχε εγκαταστήσει φρούραρχο τον ανθυπολοχαγό Ιωάννη Δημακόπουλο μαζί με τον ηγούμενο **Γαβριήλ Μαρινάκη**. Εκτός από τους 259 πολιορκημένους, στη μονή είχαν βρει καταφύγιο και 700 γυναικόπαιδα. Μετά από ολιγοήμερες συγκρούσεις, η οθωμανική πλευρά έσπασε τον αμυντικό κλοιό και εισήλθε στη μονή. Ο ηγούμενος είχε σκοτωθεί πολεμώντας στις επάλξεις. Την κρίσιμη εκείνη ώρα ο Κωστής Γιαμπουδάκης, ανατίναξε την πυριτιδαποθήκη και η μονή σωριάστηκε σε φλεγόμενα ερείπια. Το συγκεκριμένο περιστατικό προκάλεσε ιδιαίτερη εντύπωση στη διεθνή κοινή γνώμη και απέχθεια για την τουρκική ηγεσία. Δραματικές λεπτομέρειες από τη φρίκη του ολοκαυτώματος διέσωσε ο Αμερικανός πρόξενος στα **Χανιά, Στίλμαν**, και συγκέντρωσε, από πολλές πηγές, ο Μητροπολίτης Κρήτης **Τιμόθεος Βενέρης** στο έργο του «Το Αρκάδι δια των αιώνων» (Αθήνα 1938). **Φιλέλληνες** κινήθηκαν υπέρ των Κρητών με τη συγκρότηση επιτροπών και τη δημιουργία εράνων.

Ο Αλή Πασάς και ο Οργανικός Νόμος

Οι ωμότητες των Τούρκων στην Κρήτη ανάγκασαν τον σουλτάνο να μεταβάλει την πολιτική του στάση, καθ’ ότι η δυσφορία της κοινής γνώμης διογκωνόταν. Έστειλε λοιπόν στην Κρήτη τον μεγάλο βεζίρη Αλή Πασά, κομιστή διοικητικών παραχωρήσεων, που αποτέλεσαν τη βάση του λεγόμενου Οργανικού Νόμου του 1868. Επρόκειτο για ένα καθεστώς υποτυπώδους ημιαυτονομίας, και σύμφωνα με αυτό η Κρήτη θα αποτελούσε ένα βιλαέτι (διοικητική επαρχία) της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, διοικούμενο από το βαλή, που διοριζόταν από το σουλτάνο. Το νησί διαιρέθηκε σε πέντε διοικήσεις και είκοσι επαρχίες. Θα μπορούσαν να διορίζονται και χριστιανοί στις διοικήσεις αυτές• στα δικαστήρια θα μετείχαν χριστιανοί και μουσουλμάνοι, ενώ αιρετοί σύμβουλοι θα μετείχαν στο κεντρικό

συμβούλιο της Γενικής Διοίκησης. Επίσης αναγνωρίστηκε η ισοτιμία των δύο γλωσσών, ελληνικής και τουρκικής. Ο Οργανικός Νόμος κυρώθηκε με «Διάταγμα Αυτοκρατορικόν» που δημοσιεύτηκε στις 8 Ιανουαρίου 1868.

Οι εξελίξεις της Επανάστασης

Οι αποστολές εθελοντών, εφοδίων και όπλων από την Ελλάδα είχαν εξαγριώσει την Τουρκία. Στα τέλη του 1868 με τελεσίγραφό της η **Τουρκία** κατηγορούσε την **Ελλάδα** για ενεργό ανάμειξη και απειλούσε με πόλεμο, ο οποίος απεφεύχθη με την επέμβαση των **Μεγάλων Δυνάμεων**. Η Ελλάδα αναγκάστηκε να αποδεχτεί τους όρους του τουρκικού τελεσίγραφου και να σταματήσει την έμπρακτη βοήθεια προς την Κρήτη. Η Τουρκία από την άλλη υποχώρησε στις υποδείξεις της Αγγλίας να προταθεί μια λύση με την παραχώρηση γενικής αμνηστίας και νέων προνομίων.

Στις 11 Δεκεμβρίου 1868 η Προσωρινή Κυβέρνηση πολιορκήθηκε στη **Γωνιά Κισάμου**. Τον Ιανουάριο του 1869 η ευρωπαϊκή διπλωματία είχε στραφεί υπέρ της Τουρκίας και οι Μεγάλες Δυνάμεις αποφάσισαν με τη **Συνθήκη των Παρισίων** (9/20 Ιανουαρίου) να απαγορευτεί στην Ελλάδα ο σχηματισμός εθελοντικών σχημάτων και ο εφοδιασμός των επαναστατών.

Στη διάρκεια της επανάστασης οι Τούρκοι έκαναν φοβερές βιαιοπραγίες κατά των χριστιανών με εμπρησμούς χωριών, φόνους, βιασμούς, βεβηλώσεις ναών κλπ. Ειδικά για το ανατολικό τμήμα της Κρήτης σώζεται λεπτομερής περιγραφή των καταστροφών και ωμοτήτων, καθώς και κατάλογος θυμάτων.